

Krzysztof Janiszowski, Jerzy Gula

Wizna, pow. Łomża, woj. białostockie

Informator Archeologiczny : badania 2, 316-318

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kolejną bardzo liczną grupą zabytków są kości zwierząt hodowlanych i dzikich.

Znaleziono również nieliczne ale ciekawe zabytki metalowe /groty bełtów kusz, żelazne noże, ostrogi, sprzączki, małe dwuzębne "widełki" oraz czteroramienne kolce/. Właśnie te kolce stanowią przedmioty najbardziej zagadkowe. Są niewielkich rozmiarów, każde z ramion jest ostro zakończony i nie przekracza 3 cm długości. Ramiona rozmieszczone są symetrycznie. W każdym położeniu jedno z nich zawsze sterczy do góry. Podobne kolce podrzucano pod opony samochodów w czasie II wojny światowej.

Badania na tym obiekcie będą dalej kontynuowane.

WIELICZKA, pow. Kraków

patrz okres lateński

WISLICA, pow. Busko

patrz badania specjalne

WIZNA, pow. Łomża
woj. białostockie

Pracownia Archeologiczno-
Konserwatorska PP.PKZ
Oddział w Warszawie

Badania prowadził mgr Krzysztof Janiszowski przy udziale mgr Jerzego Guli. Finansował WKZ w Warszawie. Drugi sezon badań. Grodzisko wczesnośredniowieczne /pocz. XII w./ i zamek średniowieczny.

Wysoki cypel skarpy nadnarwiańskiej przecięto od północy fosą, wzmacniając obronność wzgórza. Poza tym dostępu broniły: od wschodu rzeka Narew, od zachodu bagno i wypływający z niego strumyk, który

ujęto od południa w fosę. Razem z potężną fosą północną istniał naturalny system zabezpieczający grodzisko.

Prace w roku bieżącym miały na celu: zbadanie konstrukcji wału północnego i sprawdzenie czy istniał w tej części mur obwodowy zamku.

Założono 2 wykopy o łącznej powierzchni 90 m² i kubaturze ok. 300 m³. Okazało się, że do budowy wału użyto gliny, iżu, piasku, drewna i kamieni. Drewniana konstrukcja przekładkowa wypełniona została gliną, iżem, a w części zachodniej piaskiem rzeczny. Stwierdzono kilka faz odbudowy wału po zniszczeniach wojennych. Udało się zidentyfikować XII-to wieczne ślady pożarów, będące następstwem napałów Jaświngów, Prusów i Litwinów. Wał odbudowano i wzmocniono, nie na długo jednak, bo w roku 1294 gród spalili Krzyżacy. Na polecenie Bolesława II księcia mazowieckiego, w roku 1296 grodzisko odbudowano ponownie. Podniesiono wysokość wału, umacniając jego zbocza kamieniami. Drewniany ostrokół, którego ślady są doskonale czytelne, stanowił dodatkowe zabezpieczenie. Badania wykazały, że nie istniał północny mur obwodowy zamku średniowiecznego, ponieważ XII-to i XIII-to-wieczny wał obronny włączono do fortyfikacji zamkowych. Podstawowym materiałem, który stanowił ostatnią fazę wału była przepalona polepa, wykonana z martwicy wapiennej, iżu i gliny. Przepalane ogromne bryły polepy są prawdopodobnie resztkami ścian nieznannej budowli, być może kasztelanii, zniszczonej przez pożar. Na koronie wału odkryto resztki drewnianej palisady, wzmacniającej obronność analogicznie jak we wczesnym średniowieczu.

Wizna, jako ważny obiekt strategiczny była ustawicznie zagrożona napadami sąsiadów. O licznych najazdach świadczą nie tylko ślady pożarów i przekazy historyczne. Znalezienie prawie stu gro-tów od kuszy na powierzchni 30 m² jest jednoznacznym śladem walk. Militaria i przedmioty metalowe stanowią około 25 % materiałów

zabytkowych. Przeważająca część inwentarza reprezentowana jest przez ceramikę. Znalaziono liczne fragmenty naczyń z XII, XIII i XIV w. Formy XV-to, XVI i XVII-towieczne oraz kafle /renesansowe/ występują w mniejszej ilości niż w roku ubiegłym. Pochodzą głównie z badań powierzchniowych przeprowadzanych na majdanie.

Wśród znalezionych zabytków na uwagę zasługują: srebrne monety jagiellońskie, grzędźła do sieci, przęśliki gliniane, kamień żarnowy, krzesiwo żelazne, noże, fragmenty miedzianej misy i tzw. "orzech", czyli kościany element kuszy.

Wizna była nie tylko obiektem strategicznym, znana jest także jako punkt handlowy. Przekazy historyczne wielokrotnie wspominają o istnieniu wczesnośredniowiecznej drogi biegnącej z Rusi przez Wiznę, w kierunku Wielkopolski i Pomorza. W XV-towiecznych źródłach jest kilkakrotnie mowa o moście wizneńskim przez Narew, co potwierdza używalność szlaku w średniowieczu. Postanowiono sprawdzić, czy dane historyczne mają swe odzwierciedlenie w terenie. Penetracja dawnych bagien zakończyła się pełnym sukcesem. Odkryto kilka odcinków grobli miejscami doskonale zachowanej, miejscami zniszczonej. Ustalono, że do budowy drogi użyto elementów drewnianych i piasku rzeczno-jezernego. W obrywach i w punktach gdzie groblę przecinają starorzecza, widoczne są potężne drewniane słupy osadzone pionowo. Przy jednym z nich znaleziono fragment XIII-towiecznej pokrywki od garnka. Z uwagi na stałą dewastację konieczne jest przebadanie układu konstrukcyjnego drogi. Prace na grodzisku zaplanowane zostały na kilka sezonów i mają być kontynuowane w roku 1969.